

Sprog i Norden

Titel: Norsk i Amerika: Studier og status
Forfatter: Einar Haugen
Kilde: Sprog i Norden, 1971, s. 111-123
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Norsk i Amerika: Studier og status

Av Einar Haugen

1. Språkets kår

Norsk masseutvandring regnes å ha begynt i 1825 med skipet *Restaurationen* fra Stavanger og har fortsatt mer eller mindre jevnt siden den tid, med større bølger i årene før og etter borgerkrigen, og med klimaks i 1880-årene da gjennomsnittlig ni nordmenn av tusen utvandret hvert år. Før og etter første verdenskrig var det også stor utvandring, men siden den tid har amerikanske innvandringskvoter og forbedrede norske levekår nærmest gjort slutt på utvandringen.

Det er selvsagt at alle utvandrere førte med seg sitt norske språk, men langt fra alle fikk noen bruk for det i Amerika. Mange kom som enkeltpersoner og bosatte seg i strøk hvor andre nordmenn var vanskelige å finne. De gikk opp i det amerikanske samfunn, og norsken døde med dem. Men mange, kanskje de fleste, søkte kontakt med sambygdingene og landsmenn og fant seg best til rette i samvær med andre nordmenn. Den tidlige innvandring var rettet mot Amerikas billige jord i Midtvesten, og bosetningens gradvise tempo gav mange muligheter for oppbyggingen av norsktalende områder, i et slags lappeteppe hvor norske vekslet med tyske, svenske, danske, nederlandske, polske eller rent engelsktalende strøk.

Det er misvisende å kalle de norske strøkene for "bygder", selv om det var almindelig nok å gjøre det, for de hadde ingen selvstendig, offisiell eksistens: de bør hete "settlementer". Etter hvert som det administrative apparat ble utbygget, var det helt amerikansk, selv om nordmennene under demokratiske spilleregler gradvis fikk sin andel i det. Den eneste organisasjon som nordmennene selv kunne bygge opp, var kirken, for det meste luthersk, men ikke som statskirke og i det store og hele uten støtte fra den norske statskirke. Kirken ble derfor det

første organ som vokste seg ut over lokalsamfunnet og skapte kontakt mellom nordmenn overalt hvor de var tallrike nok til å danne og opprettholde en menighet. Det var en selvfølge at kirkens språk ble norsk, og at den i mange år holdt undervisning i norsk gående, både i lokale menighetsskoler og på et høyere nivå helt opp til grunnleggelsen av skoler som Luther College, St. Olaf College og presteseminaret i St. Paul, Minnesota.

Det er også i disse relativt isolerte settlementene at norsk har holdt seg best helt ned til vår tid. I et bredt bånd fra Fox River-settlementet i det nordlige Illinois over Wisconsin og det nordlige Iowa til Minnesota og det østlige Nord- og Syd-Dakota ligger kjente strøk som Muskego, Koshkonong, Blue Mounds, "Indilandet", Coon Valley, Goodhue County, Washington Prairie, Park Region, Red River-dalen og mange andre, hvor en ennå kan slumpe borti folk som taler norsk i tredje og fjerde slektledd. Så også i landsbyene som vokste frem i slike strøk, ofte befolket av eldre farmere og deres barn, men med et innslag av leger, prester og forretningsmenn, byer som Stoughton, Iola, Scandinavia og Westby i Wisconsin, Decorah i Iowa, Spring Grove i Minnesota osv.

I storbyene var det mindre muligheter for den isolasjon av privatlivet som skal til for å holde et fremmed språk i live. Allikevel vokste det i 1890-årene frem en ikke ubetydelig norsk bosetning i visse strøk av Brooklyn, Chicago, Minneapolis og Seattle, hvor en kunne regne med å finne norske kirker, foreninger og forretninger med norsk som sitt vanlige omgangsspråk; en tenker i farten på bydeler som Bay Ridge, Humboldt Park, Cedar Avenue, Ballard i disse respektive byene. Byene (og landsbyene) ble også sentrer for utgivelse av aviser som *Decorah-Posten*, *Skandinaven*, *Nordisk Tidende*, *Minneapolis Tidende*, *Washington-Posten* og mange hundre ukeblad til, de fleste temmelig kortvarige. I byene var kommunikasjonene lettere, samværet mindre obligatorisk, men også mer variert: en kunne regne med foreninger i og utenom kirken, med teater og film, litteratur og kunst, sang og dans. Men samtidig ble også kontakten mellom eldre og yngre mindre fast, og ungdommen søkte sine egne veier i samvær med jevnaldringer fra

den obligatoriske amerikanske, utelukkende engelsktalende skolen.

En kan i korthet si det slik: på landet var bruken av norsk et naturlig resultat av isolasjon, det var en ubevisst og tradisjonell norsksdom, mens i byene var norsksdommen stadig truet av det omgivende samfunn og ble derfor ofte mer bevisst og høyrøstet, men også mindre grunnfestet. Den var mer symbol enn realitet.

2. Dialekt og skriftspråk

Ettersom de første utvandrere kom fra bygdene og slo seg ned på landet, er det selvsagt at talemålet i Amerika ble bygdemål, alt etter det strøk hvor folket kom fra. Generelt kan en si at Vestlandet og fjellbygdene bidro sterkere til utvandringens tidlige bølger enn Østlandet og Trøndelag, og det ble derfor disse bygdemål som var fremherskende i mange deler av Midtvesten. Selv innenfor settlementene ble det ofte så at folk fikk naboer fra hjembygden, slik at språkets egenart ble styrket. Mange utvandrere og deres barn har derfor opplevd at det mål de lærte i Amerika virker gammeldags og pussig på yngre slektledd i Norge som taler samme dialekt. Grunnen til dette er naturligvis ikke at norsk-amerikanerne bevisst har holdt på et tradisjonelt mål, men at de ikke har fulgt med i hjemlandets utvikling, og har utviklet seg i andre retninger. Språkets utvikling bestemmes ikke av abstrakte krefter, men av de krav som kommunikasjonsjonen stiller til den enkelte og det samfunn han bor i. Bygdemålene i Norge har latt seg nivellere i retning av skriftspråk og bymål, i Amerika stod de samme dialekter under innflytelse henholdsvis av andre bygdemål og av engelsk, i meget mindre grad av skriftspråket og bymålene.

I visse settlementer, f. eks. Coon Valley, der jeg har kunnet iaktta språket på nært hold, er det en klar tendens til en slags nivellert bygdemål. Målet vil føles helt hjemlig for folk fra nedre Gudbrandsdalen, men kanskje være vanskelig å identifisere med noen bestemt bygd. En informant i tredje generasjon som talte solørsmål fra vestre Wisconsin, fortalte meg at han følte seg helt hjemme i Solør da han kom dit første gang,

bortsett altså fra de engelske lånordene som han hadde lært å unngå. Her er det ellers en oppgave norsk dialektforskning helt har forsømt, å kartlegge de norske bygdemål og deres utvikling i Amerika. Jeg har gjort en del tilløp til det, men en stor del av stoffet ligger uutnyttet, og jeg vil vanskelig kunne finne tid til å gjennomarbeide det.

Skriftspråket har også hatt sine dyrkere i Amerika, og her er jo stoffet helt tilgjengelig for forskere som vil sette seg til med de utallige norsk-amerikanske avisene og den ikke ubetydelige skjønnlitteraturen. Selve formen av skriftspråket har vært den som de respektive utvandrere førte med seg eller som deres påtenkte publikum forlangte, og det ble da en relativt konservativ form, ofte den eneste som leserne og forfatterne behersket. Jeg henviser til min behandling av emnet i *NLA*, kapitlene 6 og 7. I kapittel 8 har jeg også gått inn på bruken av bygdemål og nynorsk i skrift. Det fins enkelte tilløp til nynorsk forfatterskap, f. eks. den ruvende og merkelige skikkelsen Jon Norstog fra Telemark. Men stort sett slo ikke nynorsken an blant utvandrerne, som ofte så seg forarget på reformstrevet i hjemlandet. Enhver forandring i norsk rettskrivning og målform fjernet nutidens Norge fra utvandrerens Norge og gjorde ham mer fremmed for hjemlandet, selv der hvor en kunne ha ventet at reformen ville ha falt i tråd med hans eget talemål. Det har selvsagt vært mange unntagelser her, en kan nevne forfattere som redaktør Kristian Prestgard fra Heidal og professor Ole Rølvaag fra Dønna som stadig holdt seg i kontakt med utviklingen og så på den med en viss sympati. De fleste norsk-amerikanske forfattere og journalister hadde fått liten eller ingen skolegang i Norge, selv om de fleste var født der, og de var derfor autodidakter, med få muligheter til akademisk utdannelse.

3. Møtet med engelsk

“Miksingen” er den siden av problemet som har opptatt både øvede og uøvede iakttagere mest. Fra et normativt synspunkt blir det ofte sett på med bekymring når et språk opptar ord fra et annet, og enkelte språksamfunn har en slags mani på

dette område, f. eks. islandsk, og i noen grad finsk. Engelsk har de færreste komplekser her, og det er ingen instans utenom selve det skrivende og talende samfunn som bestemmer når et ord skal innlånes. Ingen har hittil kunnet bevise at et språk skades eller svekkes ved lånord: vurderingen skjer helt og holdent på grunnlag av subjektive inntrykk. Motviljen mot fremmedord stammer for en stor del fra frykten for at fremmedspråket skal trenge ut ens eget, men det er også et ubeviselig postulat. Mange språk kan nevnes som lever i beste velgående med tusener av lånord: foruten engelsk f. eks. rumensk, armensk, albansk, hindi, japansk. Ellers er både dansk og svensk utmerkede eksempler på språk med et veldig fremmedvokabular, som nok tynger atskillig mindre enn islandskens uendelige selvlagede etterligninger.

Jeg er klar over at andre argumenter kan føres i marken for purismen, og jeg nevner det her bare for å påpeke at den vanlige norsk-amerikanske "miksing" har sitt sidestykke i alle språk, selv de mest høyaktede. For den som må bygge sitt hjem i et samfunn hvor det dominerende språk er et annet enn hans eget, vil problemet alltid oppstå så lenge han holder fast på det. Han bor i et nytt samfunn hvor navnegivningen er fastsatt av andre: han må finne ord for alt det nye, ord som gir presise nyanser og ikke kan føre til misforståelse. Idet han lærer det nye språket, blir det klart for ham at visse nyanser i det mangler i hans gamle språk og må innføres hvis han skal klare situasjonen. Han har da faktisk bare to muligheter: enten innfører han selve ordet eller så tilpasser han sitt gamle ordforråd, f. eks. ved å gi et kjent ord en ny betydning eller ved å stille sammen flere ord til en ny sammensetning eller frase. I daglig samvær er hovedsaken det at en blir forstått, ikke at en fører et "rent" språk. Et av hovedresultatene av min forskning var min påvisning av at i de gamle norske settlementene i Amerika hadde det oppstått det en kan kalle et kontaktspråk, en slags kreolisert norsk, som var nøye tilpasset det norsk-amerikanske samfunn. Normen var ikke bevisst, men avvik ble bemerket: den som lånte mer fra engelsk ble kalt "engelsk-sprengt", og den som lånte mindre fra engelsk ble kalt "hoven" eller "fin på det". Det var f.eks. normalt å si "silinga" for taket

innendørs (engelsk *ceiling*), men ikke "wallen" eller "floret" for vegg og golv. En sa ofte "fork" for gaffel, men ikke "neif" og "spon" for kniv og skei. En annen sak var det at en snekker kunne si at han "legger flor" (spikrer golvbord) eller en fisker at han "fisker med spon" (fisker på sluk); her var det spørsmål om tekniske uttrykk som ble overtatt direkte fra amerikanske arbeidskamerater. Forfattere uten intim kontakt med det norsk-amerikanske samfunn har ofte syndet mot denne regelen ved gjengivelse av norsk-amerikansk tale (men aldri f. eks. O. E. Rølvaag).

4. Norsk i dag og i morgen

Det bor ennå mange tusen mennesker i Amerika som kan norsk, og jeg regner da ikke med dem som selv er kommet over fra Norge. Mange av de sistnevnte bor i byene og har gått over til engelsk selv i dagliglivet og når de omgås andre nordmenn, fordi de finner det besværlig å stadig skifte språk og ikke er villige til å "mikse", som de tidligere innvandrere gjorde det. En kan faktisk si at motstand mot miksing er en faktor i overgangen til engelsk for enkelte selvbevisste mennesker. Norskkunnskapen er altså ganske utbredt, men for en stor del passiv. Bare i de aller mest isolerte farmbygder kan en regne med aktiv bruk av norsk hos de yngste; men selv her fins det ikke lenger noe egentlig skjulested.

Akademisk kan en derimot vel si at norsken blomstrer. Interessen for fremmedspråksundervisning ble voldsomt stimulert i Amerika av utviklingen under og etter annen verdenskrig, i direkte og bevisst motsetning til situasjonen etter første verdenskrig. Ifølge de sist tilgjengelige tall (1966) undervises det nå i norsk ved universitetene Brigham Young, California (Berkeley), California (Los Angeles), Chicago, Harvard, Illinois (Urbana), Minnesota, New York, North Carolina, North Dakota, Oregon, Pacific Lutheran, Pennsylvania, Washington, Wisconsin (Madison), Wisconsin (Eau Claire); ved collegene Augsburg, Augustana (Sioux Falls, S. D.), Bethany, Luther, St. Olaf; ved high schools i Mankato, Minn., Minneapolis, Minn., og Seattle, Wash. I samme år nøt 1 172 studenter godt av

denne undervisningen, derav 674 i universitetene, 362 i college-
ne, og 136 i the high schools. Her telles ikke med litteratur-
kurser i oversettelse. En må være klar over at det meste av
undervisningen er elementær, og at det blir de færreste som
får noen virkelig ferdighet i språket. Blant de mer interesserte
og viderekomne studenter i denne undervisningen i dag er det
ofte amerikanere som har liten eller ingen tilknytning til
norsk-amerikansk tradisjon, men som har fått oppleve et år i
Norge enten med familien eller ved American Field Service.
Det blir en helt ny slags norsk-amerikanere, og en kunne
ønske at denne interessen vil fortsette og utvides.

Problemet er naturligvis det at i det lange løp blir det
vanskelig å opprettholde en rent akademisk interesse. Alle skole-
systemer er innstillet på de behov som samfunnet frembyr,
og selv tilsammenlagt blir de nordiske språk ikke noe stort lær-
domsfelt for det amerikanske publikum. Det er ennå en del
norsk-amerikanske aviser i gang, men de styres og leses av
gamle menn. Når de er borte, blir det klart slutt på de fleste
av avisene. Og norsk blir da et bifag, en hobby for dem som
har eller ønsker tilknytning til slekt og venner i Norge og som
har råd til å reise frem og tilbake for å opprettholde sine kon-
takter der.

Det er allikevel ingen dårlig rekord at norsk nå har levd
i Amerika i snart 150 år og dermed bidratt til å gjøre både
Norge og Amerika rikere.

5. Forskningshistorie

Utvandrerne språk var et kjært emne for penneføre iakttagere
allerede i utvandringens første år. F. eks. skrev juristen Ole
Munch Ræder i 1847 om de landsmenn han hadde besøkt i
pionerbygdene i Wisconsin at "de sørger ikke for å holde de
to sprog adskilte", og han gav mange eksempler på den språk-
blanding som stadig har frappert den utenforstående observa-
tør (*Norwegian Language in America*, s. 13—14). Tendensen
blant dannede, men uvitenskapelige besøkende var enten å
formane utvandrerne til å beholde sitt språk "rent" eller å lat-
terliggjøre dem for deres "språklige lapskaus". Utvandrerne selv

hadde for det meste annet å bekymre seg om enn språkets renhet, selv om de nok av og til kunne få seg en god latter over sine egne og andres raske fremskritt i anglifiseringen av språket (*NLA* s. 53—73).

Den første språkforsker som uttalte seg om emnet, var filologen Peter Groth, som holdt sin prøveforelesning for doktorgraden i Kristiania i 1897 over "Nogle Eiendommeligheder ved de til Amerika udvandrede Nordmænds Sprog". Groth hadde oppholdt seg i New York i 11 år og forstod godt hvor skoen trykker: "Man kan værge sig mod det, saa meget man vil, man kan foresætte sig at være Purist, det nytter ikke, man kommer dog med Tid og Stunder til at "mixe", som det heder." Han fant ikke opptagelsen av fremmedord "egentlig af det onde", men i alle fall uttrykte han ønske om "at, efterhaanden som det bliver flere og flere norsk-amerikanske Filologer med en fuldt videnskabelig Uddannelse, en eller flere af dem vil tage dette Spørmaal op til Behandling ...". Hans ønske ble raskt oppfylt, først ved en artikkel i 1900 av Nils Flaten om valdresmålet i Goodhue County, Minnesota, så en i 1902 av George T. Flom om sognemålet i Dane County, Wisconsin. Begge disse blivende professorer hadde vokst opp i solide norske språksamfunn og var født der av norske foreldre fra de respektive bygder i Norge. Kjernen i begge artiklene er ordlister på henholdsvis 550 og 700 lånord fra engelsk. Dertil kommer fonetisk transkripsjon samt diskusjon av den grammatiske behandling ordene har fått i bygdemålene. Flaten kom ikke tilbake til emnet, bortsett fra en rekke prøver på dialekten som ble trykt lenge etter i *Maal og Minne* (1939). Flom skrev derimot en rekke bidrag, bl.a. en studie av lånordenes genus (1903), en utvidet ordliste (1926) og om lånordenes fonologi (1929). Han skrev også et par allmenne oversikter (1912, 1931), men samlet seg ikke til et større verk. Høsten 1939 oppholdt professorene Didrik Arup Seip og Ernst Westerland Selmer seg i Amerika og samlet en del stoff, bl.a. en samling grammofonplater som er arkivert i Oslo uten at noen har gjort bruk av dem. Seip skrev en populær artikkel om emnet (1932), og har ellers streifet innpå det noen ganger, men kom aldri til å skrive vitenskapelig om det.

Det bør merkes at de fleste bidrag til studiet var konsentrert omkring lånordproblemet, uten større perspektiv til språkets liv som et hele blant utvandrerne. Da jeg ble interessert i en vitenskapelig behandling av norsk språk i Amerika, foresatte jeg meg derfor å forsøke meg på det jeg kalte "en samlet fremstilling av norsk-amerikansk språkutvikling" i et foredrag holdt høsten 1938 i Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo (trykt 1939). Etter en oversikt over tidligere studier skrev jeg der at "det som trengs her, er et langvarig og omfattende samlararbeide, som kan omspenne en større del av det norske Amerika og kaste grundig lys over hele sprogsituasjonen. Vi må få greie på hvor de forskjellige dialektgrupper bor, hvordan sprogforholdene artet sig innen settlementene, hvordan settlementene påvirket hverandre, hvilke dialekter og hvilke befolkningslag var mest utsatt for sproglig forskyvning. Vi må få rede på forholdet mellom skriftsprog og talemål, mellom utvandrerne og det omliggende amerikanske samfund" (s. 7). Samme år kom min foreløbige oversikt over forskningsresultatene fra de tre første års feltarbeider, boken *Norsk i Amerika* (Cappelen), holdt som foredrag ved universitetet i Oslo høsten 1938. I et foredrag trykt i 1942 la jeg frem mine planer og resultater for et amerikansk publikum, sammen med en oversikt over forskningen i alle de nordiske språk.

Tilskyndelsen til dette arbeide kom i første omgang fra mitt tospråklige barndomsmiljø, som omfattet en helt amerikansk skolegang og et helt norsk hjem, pluss to år som gutt i en norsk bygd (Oppdal) og mangfoldige besøk blant slektninger i oppdalsbygden i Syd-Dakota. Fra barnsben av svirret det om ørene på meg med alle mulige dialekter fra by og bygd, samtidig som jeg ble holdt til norsk lesning av min mor. Av henne og av vår norske omgangskrets i Sioux City, Iowa, lærte jeg også å føre et noenlunde akseptabelt riksmål. Jeg begynte tidlig å samle stoff til en behandling av oppdalsmålet og dermed en ordliste over engelske lånord brukt i mine omgivelser. At dette kunne ha vitenskapelig verdi ble jeg først klar over da jeg leste H. L. Menckens *The American Language*, annen utgave (1921), hvor denne mangfoldige *Privatgelehrter* hadde samlet stoff om fremmede språk i Amerika i et større tillegg.

Der fikk jeg for første gang rede på Floms artikler, lenge før jeg ble hans elev og kunne diskutere problemene med ham personlig. Høsten 1931 møtte jeg Seip og Selmer og ble oppmuntret av dem til å ta alvorlig fatt på oppgaven.

Det viktigste utbytte av mitt arbeide ble tobindsverket *The Norwegian Language in America: A Study in Bilingual Behavior*, utgitt i 1953 i fellesskap av Amerikansk Institutt (Oslo) og University of Pennsylvania Press (Philadelphia), nå (1969) opptrykt i ett bind av Indiana University Press med rettelser og tillegg. Jeg har gjort rede for undersøkelsens gang i kapittel 12 og henviser til dette, men kan nevne at jeg utnyttet mine egne og andres samlinger til å skape et spørreskjema som jeg personlig (og Magne Oftedal i ett år) utfylte for hver informant. Dessuten ble det gjort opptak av de fleste, og disse er nå overført på lydbånd; ett eksemplar ligger i Archive for World Languages i Bloomington, Indiana, det andre eier jeg. Det er langt fra at boken oppfylte det program jeg hadde satt meg, bl.a. kom jeg ikke til å gjøre studier utenom Midtvesten, og jeg måtte sløyfe det jeg hadde tenkt å skrive om bymål. Men jeg har behandlet en del særproblemer i artikler, f. eks. tonelagene (1941), lånordproblemet (1950), brevskrivere (1952), språkkontakt (1958).

Mitt arbeide med norsk i Amerika førte videre til at jeg gjennomgikk den litteratur som var skrevet om språkkontakt på den vestlige halvkule og gav ut en teoretisk og bibliografisk oversikt i 1956 (*Bilingualism in the Americas*). En fortsettelse av dette verket foreligger for årene 1956—1970, skrevet for serien *Current Trends in Linguistics*, bind X, men denne er ennå bare stensilert. I dag kunne det trenes en ny undersøkelse, eller i alle fall en bred innsamling av typen som er foretatt av Folke Hedblom for svensk-amerikansk, før det blir for sent. Jeg har ellers hatt den glede å merke at flere som har arbeidet med andre innvandrerspråk i Amerika har hatt nytte av mitt verk, og noterer med tilfredshet at språkkontakt er blitt et atskillig mer populært emne i Amerika enn det var da jeg begynte. Men norsk har ikke fått noen ny behandling, bortsett fra en oversikt fra et norsk settlement i Texas av Kjell Johansen (1970), som stort sett bekrefter mine iakttagelser,

men bringer en del nye trekk.

Jeg gav mitt verk undertittelen "a study in bilingual behavior" for å antyde synspunktet som jeg hadde anlagt på det norsk-amerikanske samfunn: at det ikke skulle ansees som et utvandret *norsk* samfunn, men som et *tospråklig* samfunn, hvor norsk og engelsk utfylte hverandre i de viktigste funksjoner. Jeg kom dessverre ikke til å undersøke engelsken i de norsk-amerikanske settlementene nærmere, her er det atskillig som ennå kunne gjøres (jeg kjenner f. eks. bare en artikkel av Anne Simley 1930). Samtidig med min bok kom Uriel Weins fremragende teoretiske behandling av språkkontaktproblemet, bygget på studier i Sveits og i Amerika. Dermed var grunnen lagt for den videre utvikling av emnet, med en helt ny terminologi, hvor uttrykket "interferens" har erstattet "lån" som term for den overlapping av to språk som finner sted i et tospråklig miljø. I dag har yngre forskere fått nye muligheter for utdypet innsikt ved bruken av lydbånd, som gjør det mulig ikke bare å registrere med total nøyaktighet det som blir sagt, men også å eksperimentere seg frem ved å spille opptak for informanter og få deres reaksjoner.

Studiet av norsk i Amerika har dermed gitt sine bidrag til den allmenne språkvitenskap, ikke bare den historiske, men også den synkronen. Fra det normative, belærende standpunkt er studiet ført over på det deskriptive, innsiktsfulle standpunkt. Nordmenn i Amerika oppførte seg ikke som forvillede skudd av Haraldsstammen, men som alle mennesker i alle land har oppført seg: de holdt trofast på sitt eget språk og sin egen identitet mens de gradvis levde seg inn i sitt nye land og dermed skritt for skritt gikk over til et nytt språk og en ny identitet. Det interessante ligger i studiet av detaljene: hvordan gikk det hele for seg, og hvordan passer det inn i vår forståelse av mennesket som kommuniserende og sosialt vesen?

Ett resultat av forskningen, eller kanskje et postulat for forskningen, er at tospråklighet (den egentlige bilingvisme) er en anstrengende og krevende rolle, som bare kan tilkjempes ved bevisst øvelse og trening. Nyansene er uendelige og fallgrubene utallige. Utvandrede nordmenn og deres barn var seg for en stor del ubevisst at de hadde forandret sitt språk i

det hele tatt: bevisst snobberi kommer ikke på tale. Behovet for engelsk varierte, men ble i det lange løp et ufravikelig krav. Avvekslende bruk av to språk, til dels med de samme mennesker, førte uvegerlig til interferens i de språklige kategorier, ikke bare på det leksikalske, men også på det syntaktiske, morfologiske og fonetiske område. Dette er synbart nok i alle europeiske land i forhold til engelsk i dag, ikke minst i Norge der de fleste lærer engelsk på skolen. Å lese norsk i dag er ofte som å rulle opp en gammel film fra mine norsk-amerikanske dager: jeg merker f. eks. den samme tendens til å stive opp stilen med latinskpregede ord som i den norsk-amerikanske presse, å skrive "test" istf. "prøve", "inkommensurabel" istf. "usammenlignbar" osv. Godt eller dårlig, det får bli i aller enkleste forstand en smakssak; en venner seg til alt, som salig Peer Gynt sa.

Litteraturhenvisninger

(Her er tatt med bare artikler og bøker nevnt i artikkelen; for andre henvises til min *Bilingualism in the Americas* 1956 og dens fortsettelse, se teksten.)

Bronner, Hedin og Gösta Franzén, Scandinavian Studies in institutions of learning in the United States. Seventh Report: 1966—67. *Scandinavian Studies* 39. 345—367 (1967).

Flaten, Nils, Notes on American Norwegian with a vocabulary. *Dialect Notes* 2. 115—26 (1900).

— Valdris-Rispo: Sannferdiga skrøno på Minnesota-Valdris. *Maal og Minne* 1939, 30—50.

Flom, George T., English elements in Norse dialects in Utica, Wisconsin. *Dialect Notes* 2. 257—68 (1900/01).

— The gender of English loan-nouns in Norse dialects in America. *Journal of English and Germanic Philology* 5. 1—31 (1903/05).

— Det norske sprogs bruk og utvikling i Amerika. *Nordmannsforbundet*, 1912, 223—250.

— English loanwords in American Norwegian, as spoken in the Koshkonong settlement, Wisconsin. *American Speech* 1. 541—548 (1925—26).

— On the phonology of English loan-words in the Norwegian dialects of Koshkonong in Wisconsin. *Studier tillagnade Axel Kock*, 178—189 (1929).

— Um det norske målet i Amerika. *Norsk aarbok XI* (Bergen 1931), 113—124.

- Groth, Peter, Nogle Eiendommeligheder ved de til Amerika udvandrede Nordmænds Sprog. *Morgenbladet* (Kristiania), 11. og 18. april 1897.
- Haugen, Einar, Om en samlet fremstilling av norsk-amerikansk sprogutvikling. *Avh. utg. av det Norske Vid.-Akad. i Oslo*, II Kl., 1938, no. 3 (b). Oslo, 1939.
- *Norsk i Amerika*. Oslo: Cappelen, 1939. 123 s.
- Intonation patterns in American Norwegian. *Language* 17. 40—48 (1941).
- Problems of linguistic research among Scandinavian immigrants in America. American Council of Learned Societies, *Bulletin* No. 34 (1942), 35—57.
- The analysis of linguistic borrowing. *Language* 26. 210—31 (1950).
- The impact of English on American-Norwegian letter writing. *Studies in Honor of Albert M. Sturtevant* (Lawrence, Kansas, 1952), 76—102.
- *The Norwegian language in America: a study in bilingual behavior*. 2 v. Philadelphia, Pa., 1953. (2. utg., Bloomington, Ind., 1969).
- *Bilingualism in the Americas: A bibliography and research guide*. (Publication of the American Dialect Society, No. 26.) University of Alabama Press, 1956 (Nytrykk 1964).
- Language contact. *Proceedings of the VIII International Congress of Linguists* (Oslo, 1958), 772—785.
- *Bilingualism, language contact, and immigrant languages in the United States: A research report 1956—1970*. Current Trends in Linguistics, bd. X (red. T. Sebeok). The Hague: Mouton (1972?).
- Johansen, Kjell, Some observations on Norwegian in Bosque County, Texas. *Texas Studies in Bilingualism*, red. Glenn G. Gilbert (Berlin: de Gruyter, 1970), 170—178.
- Mencken, Henry L., *The American Language*. 2. utg. New York: Knopf, 1921 (3. utg. 1936).
- Seip, Didrik Arup, Nordmenn og norsk språk i Amerika. *Ord och bild*, 1932, 253—259.
- Simley, Anne, A study of Norwegian dialect in Minnesota. *American Speech* 5. 469—74 (1930).
- Weinreich, Uriel, *Languages in contact, findings and problems*. (Publications of the Linguistic Circle of New York, No. 1). New York, 1953 (Flere nytrykk).

